

Белешка са пута по Етиопији (у посети племену Дорзе)

Зоја Карановић

Овај текст представља кратак опис начина живота етиопског племена Дорзе (и фасцинације њиме). Људи Дорзе, организовани у мале заједнице, обитавају у јужним деловима ове земље, на висоравни Гамо Гофа. Дорзе, који су посебно познати по јединственом начину изградње својих кућа од бамбуса, такође су изузетни ткачи. Људи племена Дорзе углавном се баве пољопривредом. Међу различитим биљним врстама које гаје посебно се истиче енсет, дрво слично банани, од чијих влакана праве укусан хлеб, који сам приликом боравка у једном од њихових села и пробала. Свој начин живота Дорзе људи, за одређену новчану накнаду, радо приказују туристима, што за њих представља готово једини извор готовог новца. Кратки опис живота Дорзе људи који следи настао је након мог путовања по Етиопији у фебруару 2024. године.

Кључне речи: Етиопија, племе Дорзе, економија, култура, туризам.

О људима племена Дорзе

Сматра се да Дорзе племе од давнина насељава зону висоравни Гамо Гофа (Gamo Gofa) у јужним деловима Етиопије. Оно представља једну од најмањих етничких група у земљи која броји више од сто милиона душа. Дорзе углавном живе на надморској висини већој од 2300 метара, у близини градова Ченча (Chencha) и Арба Минч (Arba Minch). Говоре дорзе језик, који припада афро-азијатској омотској групи (Amba 2007: 195–196). У прошлости су били ловци и ратници, могуће и пљачкаши (што данас потврђује њихово оружје – копља, штитови и животињске коже, које чувају и радо показују туристима). Ова занимања оставила су трага и на њиховом поносном држању, ношњи и плесовима, које изводе о празницима, али их такође приказују туристима, што је постало додатни извор њихових прихода.

Људи Дорзе племена за сопствене потребе баве се земљорадњом и сточарством, без употребе савремених машина и хемијских средстава.¹ Узгајају енсет (*Ensete ventricosum*), дрво банане која не рађа, ендемску биљку која се од давнина гаји и позната је у јужној Етиопији као „лажна банана“ (Simmonds 1958: 35; 302–307). Од ње праве хлеб *кочо* (kocho). *Кочо* подсећа на *инџеру* (injera), најпознатији хлеб етиопске кухиње. Међутим, за разлику од инџере, која је начињена од брашна од тефа², најпопуларније житарице у Етиопији, у основи Дорзе хлеба је енсет. Хлеб од ове биљке спрема се тако што се огули дугачка влакнаста трака са влажног стабла биљке, која се оструже и растањи, након чега постаје мекана као тесто. Маса се затим замеси и пече у облику палачинке на *табуну* (посуда од глине слична сачу), као и на својеврсном плитком тигању, или се чува, умотана у листове, како би ферментисала, па се тек онда пече (Benny 2020). Од ове биљке прави се и *була* (bulla), која се добија кад се струготине исцеде (Yemata 2020). Дорзе праве алкохолно пиће од житарица. Називају га *ареке* (areqe, arake). Људи племена Дорзе такође екстензивно гаје поврће и воће, дуван, зачинско и лековито биље, чија својства добро познају (Adefa Seid: 2013). Посебно су познати по гајењу памука.

Баве се ткањем, које је примарна грана њиховог привређивања, по чему су познати у целој земљи. Велика заједница Дорзе ткача такође обитава у Адис Абеби, где имају своју колонију. Према неким ауторима, ткање није аутохтоно занимање за Дорзе и највероватније је дошло са севера земље, што потврђује сличност алата и технике ткања код Дорзеа и људи са севера.

Иначе, пословима око ткања занимају се и мушкарци и жене, који се занату уче још од детињства. Жене су углавном заузете чишћењем памука од семенки и предењем, а мушкарци ткају. Дорзе текстил је познат по јарким бојама и шаренилу (Hofverberg 2010: 1–39; Omsteald 1975: 85–98). Традиционална одећа Дорзе са геометријским шарама назива се *дунгуза* (dungguza). Некада су је носиле само локалне вође (kawo halaqa, maaga, huduga, bitane), а данас је доступна свима. Довитљиви домаћини је облаче и туристима, док им, уз њихово учешће, демонстрирају свој начин живота и обичаје. Према информацијама добијеним од локалног становништва, као и из доступне литературе, свака боја и дизајн дунгузе имају посебно име и симболику. Велика црна површина зове се *каво* (kawo) и симболизује традиционалног краља. Жута, која се налази у окружењу црне, позната је као *миндике*

¹ В: *Atlas of humanity*, <https://www.atlasofhumanity.com/dorze> (3. 3. 2024).

² То је најситнија безглутенска житарица, велике нутритивне вредности, која се од давнина узгаја у Етиопији, а у новије време постаје популарна у Европи.

(mindiqqe) и представља пример места на коме седи краљ. Црвена је *макхара* (machara). Жуто-црни мешовити квадрат зове се *гакене* (gaachene) и подразумева војнике кавоа. Танке паралелне линије назване су *менатха* (menatha) и симболизују чланове породице каво (Tegegn et al. 2020).

Дорзе земљорадници праве терасасте њиве на обронцима планине, спречавајући тако ерозију земљишта на којем узгајају планинске житарице. Сматра се да је најбоље доба за жетву време празног месеца (Исто). Око својих колиба обрађују баште с поврћем, зачинима, воћем и дуваном. Дорзе за сопствене потребе такође чувају говеда и козе, а гаје и живину (обитавају у посебном делу колибе у којој живе и људи). Жене из племена Дорзе брину се о деци и кућним пословима. Оне скупљају огрев и кувају. Мушкарци су земљорадници.

У градњи уникатних кућа Дорзе су развили посебну технику коришћења бамбусових трака, од којих плету своја станишта тако што се бамбус спљошти и уклони срж, а затим се траке плету између коља вертикално побијеног у земљу. Како висина расте, мајстор сужава округле делове своје градње и плете све мање прстенове. Према казивању мештана, кућа добија коначни облик кад се постави избочина у облику опуштене сурле на предњој страни и сачине два отвора за вентилацију, као очи, на левој и десној страни. Тако са спољње стране Дорзе куће подсећају на облик слоновог тела. Основа овог начина градње налази се у веровању да су на простору који насељавају људи Дорзе некада обитавали слоновии који су мигрирали на југ. Такође, Дорзе задимљују зидове својих колиба како би ојачали структуру куће да би била отпорна на нападе штеточина (Tegegn et al. 2020; Jasim). Колибе покривају сламом од пшенице или јечма, али сматра се да је најбоље кад се покрију бамбусовим омотачем, лишћем које се вије око грана. Дорзе куће имају улазна врата и, на супротној страни, излазна.

Куће Дорзе племена праве искључиво мушкарци, а за њихову изградњу пречника неколико метара, чија висина иде и до осам метара, потребно је две до три недеље са неколико мајстора. Док мајстори плету, власник куће помаже секући бамбус и доносећи потребан материјал. Када се заврши, кућа се дели на одаје за спавање, дневни боравак, оставе, с тим што је један део резервисан за стоку. На средини куће ложи се ватра. Како се висина Дорзе куће током времена смањује пошто их изједа трулеж са земље, као и термити који бораве у њеном подножју, отвори за главна врата су обично високи. Упркос томе, Дорзе колибе могу трајати и до осамдесет година. Такође, карактеристика куће народа Дорзе је преносивост, односно, она се може премештати са једног места на друго. Једно домаћинство се обично састоји од неколико грађевина: главне куће, кухиње и куће за младенце (Tegegn et al. 2000).

Припадници Дорзе племена од бамбуса праве и друге различите предмете, алатке и објекте, као што су ограде, скеле, корпе, кошнице за пчеле (које дају изузетно квалитетан мед) и посуђе које након обликовања облажу глином.

Религија Дорзе људи је синкретичког карактера. Припадници племена некада су веровали у врховног творца света којег зову Тава (Tawa). Он је, сматрало се, комуницирао с људима преко посредника, пророка маро, који имају моћ да решавају људске проблеме. Поред створитеља, Дорзе су веровали у духове који обитавају у камењу, дрвећу, животињама, песми птица... Упркос томе што су Дорзе данас ватрени припадници хришћанства коптског типа, још увек практикују неке од старих ритуала, посебно у вези са свадбом и сахраном.³

Њихова полифона вокална музика садржи софистицирану употребу хокета, који је ритмичка линеарна техника која користи алтернацију нота, висине тона или акорда. У средњовековној пракси хокета једна мелодија се дели између два (или повремено више) гласа, тако да наизменично један глас звучи, док други мирује.

Овај опис племена Дорзе кратки је свод мојих циљаних читања, разговора о људима Дорзе с нашим водичем и локалним медијатором (обојица добро говоре енглески). На њих се наслонио краткотрајни, али инспиративни боравак међу Дорзе људима на путовању по Етиопији у фебруару ове године. Тамо смо могли да видимо детаље из свакодневног живота и обичајне праксе становника села које су нам, за одређену новчану накнаду, али добронамерно, приказали, уједно очекујући да с њима учествујемо у представљеним дешавањима, што смо радо прихватили.

У посети Дорзе људима

Дорзе село које смо посетили удаљено је од Арба Минча, главног града ове регије, једва двадесетак километара и налази се на надморској висини од готово две хиљаде петсто метара. До њега се долази вијугавим, прашњавим, планинским, излоканим путем, оивиченим густом шумом, из које одједном израња насеље – зелена рајска башта, која за људе који тамо живе представља оазу мира усред прашуме.

Наша посета је започела уласком у мало уређено двориште (с цвећем и неизбежним дрветом лажне банане), на чијем су се крају налазиле колибе (слика бр. 1).

³ В: *Atlas on humanity*, 'Ethiopia, Dorze people', <https://www.atlasofhumanity.com/dorze> (3. 3. 2024).

Сл. 1. Дорзе колиба

Фотографија: Зоја Карановић (лични архив ауторке)

Испред највеће, с отвореним вратима која су указивала на добродошлицу, стајао је љубазни домаћин, који нас је позивао унутра (слика бр. 2).

Сл. 2. Добродошлица

Фотографија: Зоја Карановић (лични архив ауторке)

Мислим да наша посета није била посебно најављена, будући да су у кућу (испред које су висиле шарене традиционалне Дорзе капе и

на коју су били наслоњени штитови, као знак њиховог некадашњег занимања) пре нас увели туристе који су у село приспели раније. Поменута група туриста, за разлику од нас, била је претходно обучена у Дорзе ношњу (слика бр. 3), исту онакву какву је на себи имао и наш домаћин, који иначе свакодневно дочекује и испраћа госте, на улазу их преоблачећи у домаћу одећу (што сам доцније схватила).

Слика бр. 3. Туристи у свечаној одећи Дорзе људи
Фотографија: Tekalegn Feyisa (лични архив З. Карановић)

Након што су нас посадили на седишта постављена око ватре која је горела на средини колибе, домаћин нам је на енглеском језику представио познати начин градње Дорзе куће, њен спољни и унутрашњи изглед, намену њених појединих делова и мобилијара (оскудног намештаја, столица, корпи плетених од бамбуса и, посебно, посуђа од тикве које је висило свуда по зидовима колибе). Потом су домаћини запевали једну од Дорзе песама.

Затим су нас повели у задњи део дворишта, где су становнице села, седећи у полукругу око ватре, спремно демонстрирале чишћење памука од семена и преле. Истовремено, друге жене су на отвореној ватри, која се налазила на средини поменутог простора, на плитком тигању припремале палачинку-хлеб од енсета, демонстрирајући тако и поделу рада половима (послови око припреме јела и пређе, како је речено, резервисани су у овој племенској заједници за жене). Након што су нас посадиле на слободна седишта, дале су нам памук, који је прво било нужно отребити од семенки, а затим и вретена (слика бр. 4).

Слика бр. 4. Вретено у рукама Дорзе жене
Фотографија: Зоја Карановић (лични архив ауторке)

Док су нас училе вештини предења, жене су изговарале речи које су се, по свему судећи, односиле на одговарајуће радње и алате, очекујући да их понављамо, што је било праћено гласним смехом. Задовољство учења предења и основа дорзе језика завршено је песмом, којој сам се и ја невешто придружила (прилог бр. 1)

Прилог 1. Предење

Аутор видео-записа: Tekalegn Feyisa (лични архив З. Карановић)
(За штампано издање прочитајте, а за електронско кликните на QR-код)

Дакле, све је унапред организовано и по ко зна који пут подржавано од стране извођача, док су радње, гестови, предмети и објекти, изговорене речи и песма неодољиво подсећали на атмосферу нашег прела.

Уследило је упознавање туриста с технологијом припреме буле и кочо хлеба од енсета, као и демонстрирање ових радњи (прилог бр. 2). Прво су то учинили припадници племена, а затим су се у послу окушали и неки од присутних туриста. (слика бр. 5)

Прилог 2. Техника обраде енсета
Аутор видео-записа: Tekalegn Feyisa
(лични архив З. Карановић)

Слика бр. 5. Обрада енсента
 Фотографија: Зоја Карановић (лични архив ауторке)

Кад је палачинка-хлеб испечена, један од становника села нас је повео у засебну просторију, где је на свечано постављеном столу, прекривеном травом, домаћин наздравио онако како то чине његови Дорзе саплеменници, узвиком: „Јо, јо, јо, јо, јо!“, на који смо сви углас одговорили једно – „Јо!“ И ракија је искапљена из чаша, до дна, будући да је организатор догађаја на томе инсистирао, посебно храбрећи костимиране туристе под оружјем, тврдећи да би они као ратници, које су тада глумили, требало то да учине без устезања. После тога су нас понудили кочо хлебом, који је требало да, у малим количинама, како нам је показано, кидамо са три прста десне руке, док је други део палачинке придржан левом, тако да остатак хлеба који није поједен није ни додирнут. Уз кочо хлеб су у малим посудама послужили љути сос и домаћи мед, чији укус је надмашио сваки који сам раније у животу пробала.

У соби, као и у дворишту, налазила се постављена мала продајна изложба живописних ткачких радова израђених од домаћих материјала, као и мали вертикални разбој, на којем се ови предмети од памука израђују. На крају су нам, док су нас пратили, показали своју башту са лековитим биљем, чије особености заиста добро познају.

Док смо излазили из дворишта, угледали смо нову групу туриста која се управо преоблачила у свечану племенску одећу, још увек не знајући каква ће их изненађења дочекати. Чекала их је добро замишљена и уиграна представа, вођена вештом редитељском руком нашег домаћина, у коју је само требало да се укључе, својеврстан театар без рампе, играказ у којем су сви истовремено глумци и посматрачи. Нови круг представљања живота Дорзе људи, сажет у неколико сати, на радост домаћина и гостију, могао је да почне.

Уместо закључка

Људи Дорзе, дакле, пред туристима представљају одређене сегменте живота своје заједнице, који укључују елементе материјалне и духовне културе (кућа, покућство, различити употребни предмети, биљке и њихова употреба, храна и справљање хране, предење и ткање, песма, игра) у секундарном виду, изван њиховог уобичајеног контекста функционисања у свакидашњем и празничном животу. Они детаље из свог живота приказују ношени комерцијалним разлозима, уједно потврђујући вредности сопственог идентитета. Оваква представа Дорзе људима представља не само додатни извор зараде већ се, учествујући у овоме, уче једни од других и забављају, како они тако њихови гости. Другим речима, међу Дорзе људима је посведочен специфичан облик фолклоризма који представља примену сегмената материјалног и духовног живота чија је сврха и намена излазила из оквира њиховог примарног стварања и функционисања у секундарно, свакако у складу са задатим кореографским и етнографским моделом. При томе, представљање укључује директну активну интеракцију извођача и публике, међу којима се, на опште задовољство, брисала граница.

Библиографија

- Adefa Seid, M. & S. Getaneh Aydagnehum (2013). Medicinal Plants Biodiversity and Local Healthcare Management System in Chencha District; Gamo Gofa, Ethiopia. *Journal of Pharmacognosy and Phytochemistry*, 2(1), DOI:10.13140/RG.2.1.2525.0724.
https://www.researchgate.net/publication/257363268_Medicinal_Plants_Biodiversity_and_Local_Healthcare_Management_System_in_Chencha_District_Gamo_Gofa_Ethiopia (2. 3. 2024).
- Amba, A. (2007). Dorze language; Dorze. In: Uhlig Siegbert (Ed.), *Encyclopaedia Aethiopia*, vol. 2 (D-Ha). Wiesbaden: Harrassowitz, 195–196.
https://www.researchgate.net/publication/323150246_The_Omoti_Language_Family (2. 3. 2024).
- Atlas on humanity*, 'Ethiopia, Dorze people'. <https://www.atlasofhumanity.com/dorze> (3. 3. 2024).
- Furst, B. (2020). The Dorze tribe, famine, and one extraordinary plant endemic to Ethiopia. *First economarks*. <https://economarks.com/the-dorze-tribe-famine-and-one-extraordinary-plant-endemic-to-ethiopia/> (20. 2. 2024).
- Hofverberg, H. (2010). *The Dorze Weaving in Ethiopia. A Model of Education for sustainable Development?*. 2010: 1–39.
<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:424776/FULLTEXT01.pdf> (5. 3. 2024).

- Omsteald, J. (1975). Farmer's Wife, Weaver's Wife: Women and Work in Two Southern Ethiopian Communities, *Women in Africa. African Studies Review*, Vol. 18, No. 3, Cambridge: Cambridge University Press (Dec., 1975), 85– 98.
- Simmonds, N. (1958). Enset cultivation in the southern highland of Ethiopia: Review. *Tropical Agriculture*, 35, 302–307.
- Tegegn, E., Amsalu, D. and Tefera, T. (2020). Cultural Tourism Potentials of the Dorze Village, Southern Ethiopia. *Journal of Tourism & Hospitality*, Volume 9, Issue 5 (2020). <https://www.longdom.org/open-access/cultural-tourism-potentials-of-the-dorze-village-southern-ethiopia-55973.html> (20. 2. 2024).
- Yemata, G. (2020). Ensete ventricosum: A Multipurpose Crop against Hunger in Ethiopia, *The Scientific World Journal*, Volume 2020, Article ID 6431849 <https://www.hindawi.com/journals/tswj/2020/6431849/> (Published online 2020, Jan 6) | <https://doi.org/10.1155/2020/6431849> (25. 2. 2024).

A Note from a Journey through Ethiopia (visiting the Dorze tribe)

Zoja Karanović

Summary

The text is a brief description of the way of living (and the fascination with it) of the Ethiopian Dorze tribe. The Dorze people, organized in small communities, inhabit the southern parts of this country, on the plateau of Gamo-Goffa highlands. The Dorze are quite well-known by their unique way of building bamboo houses, and they are also superb weavers. They are predominantly an agricultural society. Among various sorts of plants they grow, enset is the one particularly standing out—it is similar to a banana tree, and they use its fiber to make tasty bread which the author had the opportunity to try during her stay in one of the villages. The Dorze people are willing to demonstrate their way of living to tourists in exchange for money, which is almost their sole source of the ready money. The brief description has been made after the author's journey through Ethiopia in February 2024.

Keywords: Ethiopia, the Dorze tribe, economics, culture, tourism.

Зоја Карановић / Zoja Karanović
Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет /
University of Novi Sad, Faculty of Philosophy
E-mail: zjanko@stcable.net
<https://orcid.org/0009-0007-5014-7472>

Примљено/Received: 19. 3. 2024.
Прихваћено/Accepted: 22. 3. 2024.